

ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)
DOI: 10.36550/2415-7988-2023-1-209

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Volodymyr Vynnychenko
Central Ukrainian State University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ACADEMIC NOTES

Серія: Педагогічні науки

Series: Pedagogical

Випуск 209 (2023)

Edition 209 (2023)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 209 (2023)
Edition 209 (2023)

Кропивницький – 2023
Kropyvnytskyi – 2023

УДК 378
Н 34

DOI випуску: 10.36550/2415-7988-2022-1-209

Н 34 Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2023. Випуск 209. 397 с.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)
ICV 2020 = 77.92

Рецензенти: **Олексюк О. М.,** доктор педагогічних наук, професор.
Кучай О. В., доктор педагогічних наук, професор.

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах **Index Copernicus, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat**, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI.

Редколегія:

Головний редактор:

Філоненко О. В. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Члени редакційної колегії:

- Галета Я. В.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Давидович Н.** – професор, університетський центр Самарія, Аріель, Ізраїль
- Жатан Є.** – професор Гданського університету, Польща
- Калініченко Н. А.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Клім-Клімашевська А.** – доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща
- Костікова І. І.** – доктор педагогічних наук, професор Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди
- Лещенко Г. А.** – доктор педагогічних наук, професор Льотної академії Національного авіаційного університету
- Окольніча Т. В.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Остенда О.** – професор технологічного університету, Катовіца, Польща
- Радул О. С.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Растрюгіна А. М.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Рацул О. А.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Рябовол Л. Т.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Савченко Н. С.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
- Савченко Л. О.** – доктор педагогічних наук, професор Криворізького державного педагогічного університету
- Садовий М. І.** – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Друкується за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 1 від 29.08.2023 року)

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2023

UDK 378
A 34

DOI issue: 10.36550/2415-7988-2022-1-207

A 34 **Academic notes.** Series: Pedagogical Sciences. Kropyvnytskyi: Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University, 2023. Edition 209. 397 p.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)
ICV 2020 = 77.92

Reviewers: **Oleksyuk O. M.**, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.
Kuchai O. V., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.

«Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences» is included into the List of Scientific Professional Publications of Ukraine, **category «B»** (field of knowledge: Education / Pedagogy), Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 of 02.07.2020.

The collection is registered in the international catalogues of periodicals and database Index Copernicus, Google Scholar, Academic Journals, Research Bible, WorldCat, publications are assigned a DOI digital object ID.

Editorial Board:

Academic editor:

Filonenko O. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Editorial Board:

Halet Y. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Davidovitch N. – Professor, Ariel University Center of Samaria, Israel

Szatan E. – Professor University of Gdansk, Poland

Kalinichenko N. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

Klim-Klimashevska A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Natural-humanitarian University of Siedlce, Republic of Poland

Kostikova I. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda

Leshchenko H. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Flight Academy of the National Aviation University

Okolnycha T. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ostenda O. – Professor of University of Technology, Katowice

Radul O. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Rastrygina A. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ratsul O. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Ryabovol L. T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Savchenko N. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Savchenko L. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kryvyi Rih State Pedagogical University

Sadovyi M. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Published by the resolution of the Academic Council of the
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University (Protocol № 1 from 29.08.2023)

© Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian
State University, 2023

ЗМІСТ

<i>БІДА Олена Анатоліївна, РОЖАК Наталія Володимирівна, ПОДУФАЛОВА Катерина Юріївна</i> <i>ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ</i>	
<i>БОНДАР Тамара Іванівна, ПИНЗЕНИК Олена Мафтеївна</i> <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ В НОРВЕГІЇ</i>	17
<i>БОРОДІСНКО Олександра Володимирівна</i> <i>ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ</i> <i>В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	22
<i>БЯЛИК Оксана Василівна</i> <i>ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДИ</i> <i>В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ</i>	29
<i>ГАЛЕТА Ярослав Володимирович</i> <i>ПРОБЛЕМА ДІАГНОСТИКИ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК</i>	33
<i>ЗАЙЦЕВА Алла Віталіївна</i> <i>РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-РЕФЛЕКСИВНОГО ПІДХОДУ</i> <i>ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА</i> <i>В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ</i>	39
<i>КНИШ Інна Василівна, БОЙЧЕНКО Марина Анатоліївна</i> <i>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ :</i> <i>ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ</i>	43
<i>КОМАР Ольга Анатоліївна</i> <i>ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ</i> <i>ТВОРЧОЇ РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ</i>	49
<i>ЛАГОДИНСЬКИЙ Олександр Сергійович, ХАМАЗЮК Ольга Миколаївна, ЗІНЧЕНКО Аліна Анатоліївна</i> <i>СТАН РОЗВИНЕНОСТІ ДІАГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ</i> <i>ПРАЦІВНИКІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ</i>	54
<i>МОЛЧАНОВА Тетяна Олегівна</i> <i>ОСОБЛИВОСТІ СПІЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ</i> <i>ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ШКІЛ І ЛІЦЕІВ</i>	61
<i>ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна, БОСІЙ Олександр Михайлович</i> <i>ФОРМИ ГРОМАДСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДИ</i> <i>(XIX – ПЕРША ЧВЕРТЬ ХХ СТОЛІТТЯ)</i>	66
<i>ПАНЧЕНКО Володимир Анатолійович, КОРЕЦЬКИЙ Денис Сергійович</i> <i>ВДОСКОНАЛЕНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ЯК СПОСІБ</i> <i>ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ</i>	71
<i>ПАСІЧНИК Наталія Олексіївна, ЯРЕМЕНКО Людмила Іванівна</i> <i>МОНІТОРИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЦДУ ІМ. В. ВИННИЧЕНКА:</i> <i>НАБУТИЙ ДОСВІД, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ</i>	75
<i>ПРИМА Раїса Миколаївна, ГОНЧАРУК Ольга Валеріївна, ПРИМА Дмитро Анатолійович</i> <i>ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ</i> <i>В ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	81
<i>РАСТРИГІНА Алла Миколаївна</i> <i>ЦІННІСНІ ОСНОВИ АРТ-КОМУНІКАЦІЙ У МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ:</i> <i>ІНТЕГРАЦІЙНО-МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДИСКУРС</i>	86
<i>РОГУЛЬСЬКА Оксана Олександрівна, МАГДІЮК Ольга Вікторівна</i> <i>ДОЦІЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ «SOFT SKILLS» У СТУДЕНТІВ ЗВО ЗАСОБАМИ</i> <i>ІНТЕРАКТИВНИХ ТА МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ</i>	92
<i>РЯБОВОЛ Лілія Тарасівна</i> <i>ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК КОМПЛЕКСНЕ ПОНЯТТЯ ТА СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН</i>	98
<i>САВЧЕНКО Наталія Сергіївна</i> <i>РОДИННЕ ВИХОВАННЯ В СІМ'ЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ:</i> <i>ПОГЛЯД У МИНУЛЕ (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ)</i>	103
<i>СВЕРЛЮК Ярослав Васильович, СВЕРЛЮК Лілія Іванівна, ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна</i> <i>ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ДИРИГЕНТСЬКО-ОРКЕСТРОВОГО МИСТЕЦТВА</i>	110

СУЛИМ Володимир Трохимович, БОСА Віта Петрівна, БАЙДЮК Любов Миколаївна ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	114
ТКАЧЕНКО Тетяна Володимирівна, ШУМСЬКА Ольга Олександрівна ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО ДО КЕРІВНИЦТВА САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	119
ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК УЧНІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	123
ХРИК Василь Михайлович, ПОВЛІН Ірина Емерихівна, МОЗУЛЬ Ірина Вікторівна ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	128
АБУВАТФА Самі, ГЛУХОВА Олена Іллівна, СТРИЖАК Ніна Володимирівна РОЗРОБКА АНДРОІД-ДОДАТКУ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ МЕДИЧНОЇ ІНОЗЕМНОЇ ЛЕКСИКИ....	133
БЕЗЕНА Іван Михайлович ШКІЛЬНИЙ ПІДРУЧНИК З ІСТОРІЇ: ВІД ІДЕЇ ДО ГОТОВОГО ПРОДУКТУ.....	137
ВЛАСЕНКО Степан Олексійович, ПРИЙМАК Сергій Георгійович ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	144
ВОВКУНОВИЧ Михайло Олексійович, БУРЯНИК Олеся Олексіївна, КАРАБІНЮК Микола Миколайович МАТВІЙВ Володимир Павлович ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ЕКОЛОГО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ СТЕЖКИ «НА ЧОРНУ ГОРУ».....	148
ГРИНЬОВА Юлія Іванівна, БУРЛАК Марина Леонідівна, КЕРПАТЕНКО Юлія Вікторівна ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ.....	154
ДРОНИК Іван Іванович, ПАЛІС Сергій Юрійович, МАНДЗЮК Тетяна Богданівна СТУДЕНТСЬКА НАУКОВА АСОЦІАЦІЯ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ.....	159
ДУБІНКА Микола Михайлович ТРАДИЦІЇ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНСЬКІЙ СІМ'Ї (ПІВДЕНЬ УКРАЇНИ): ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.).....	163
ЗАВІТРЕНКО Долорес Жораївна, СНІСАРЕНКО Ірина Євгеніївна ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННСВИХ НАВИЧОК УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ.....	169
ЄФІМОВА Олена Володимирівна, КОСИЧЕНКО Вікторія Анатоліївна ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ СПОРТИВНО-ТАНЦЮВАЛЬНИХ ПАР.....	176
ІВАНЕНКО Надія Вікторівна ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ ЯК БАЗОВОЇ ЦІННОСТІ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ТА ПОЗА НИМИ.....	180
КАРПОВА Вікторія Костянтинівна, СТЕФАНЮК Михайло Васильйович, ЧЕБОТАР Олег Анатолійович ОСОБИСТІСНА ПОЗИЦІЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПІЗНАВАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК РЕСУРС ЯКОСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	186
КИРИЧЕНКО Валентина Іванівна, ЄЖОВА Ольга Олександрівна, НЕЧЕРДА Валерія Борисівна, ВОРОНІНА Галина Леонідівна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ УСПІШНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	191
КОЗЛЕНКО Володимир Григорович ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОЄКТНОЇ КУЛЬТУРИ.....	198
КОЛЯДА Еліна Калениківна, КАЛИНОВСЬКА Ірина Миколаївна АКТУАЛЬНА ПАРАДИГМА НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО (ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	202
КОСЯК Людмила Іванівна ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ РЕЗОНАНСНОГО СПІВУ.....	209

<i>КОШЛЯК Михайло Анатолійович</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ФІЗКУЛЬТУРНО-МАСОВОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	213
<i>КРИВЕНКО Олександр Володимирович, КУГОТ Олександр Леонідович</i> ІНТЕРНЕТ ЯК ГЛОБАЛЬНЕ ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ У ЗДОБУТТІ ЯКІСНОЇ ОСВИТИ.....	218
<i>КУКСА Наталія Григорівна</i> ВИКОРИСТАННЯ ДИСКУСІЇ ЯК ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ СЕРЕД СТУДЕНТІВ-ФАРМАЦЕВТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)».....	222
<i>КУЦА Вікторія Анатоліївна</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ.....	227
<i>ЛЕВИЦЬКА Ірина Миколаївна, ОСАДЧА Тетяна Всеволодівна</i> ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТА МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	232
<i>ЛЕЛЕКА Віталій Миколайович</i> СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СПОРТИВНОГО РУХУ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В США	238
<i>НАЗАРЕНКО Марина Павлівна</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВИТИ.....	242
<i>ПРЯДКО Олександр Вікторович</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО.....	247
<i>ПРЯДКО Олена Михайлівна</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ.....	253
<i>РАЗВODOVA Марина Валеріївна</i> ПРАКТИЧНІ МЕТОДИ РОБОТИ З ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХОРЕОГРАФІЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	257
<i>РАСТРУБА Тетяна Віталіївна</i> КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ЗДАТНОСТІ ХОРОВИХ ДИРИГЕНТІВ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО СПІЛКУВАННЯ.....	263
<i>САРКІСЯН Тетяна Олегівна</i> ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА.....	268
<i>СИВОКОНЬ Юрій Михайлович, ПЕЧЕНЕНКО Максим Валерійович</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КЛАСИЧНОГО ТА НАРОДНОГО ТАНЦІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	274
<i>СИМАНОВА Світлана Ігорівна</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ.....	279
<i>СОВІК Тетяна Віталіївна, ПУХАЛЬСЬКИЙ Тарас Дмитрович</i> ФОРМУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВИТИ.....	285
<i>ТІНІН Дмитро Геннадійович, КРИСЬКО Вікторія Андріївна</i> ЦЬКУВАННЯ В КУРСАНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ: РОЗМЕЖУВАННЯ МІЖ «МОБІНГОМ» ТА «БУЛІНГОМ».....	290
<i>ТКАЧЕНКО Тетяна Володимирівна, ШУМСЬКА Ольга Олександрівна</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО ДО КЕРІВНИЦТВА САМОСТІЙНОЮ РОБОТОЮ ЗДОБУВАЧІВ ОСВИТИ.....	296
<i>ТКАЧУК Андрій Іванович</i> ПИТАННЯ АДИТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ТА ПРИ ВИВЧЕННІ ПРОЦЕСІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ СУЧАСНИХ КОНСТРУКЦІЙНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	301

ТЮТЮННИК Марія Григорівна КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	308
УМРИХІНА Оксана Станіславівна ПРИНЦИПИ ТА ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	312
ЧЕПУРКО Дмитро Миколайович ТВОРЧО-ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ	316
ШАМОНЯ Володимир Григорович, СОРОКА Максим Павлович, СТРИЛЕЦЬ Жанна Сергіївна ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В ГАЛУЗІ ІТ	323
ШАФАРЧУК Тетяна Георгіївна ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	329
ШЕВЧЕНКО Інга Леонідівна ДОБІР НАВЧАЛЬНОГО ХУДОЖНЬОГО РЕПЕРТУАРУ В КЛАСІ СОЛЬНОГО СПІВУ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	334
ШЕВЧЕНКО Ольга Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ ОСВІТІ ПОЛЬЩІ І УКРАЇНИ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ, ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	338
ШЕВЧУК Ірина Василівна ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОЗВИТКУ КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	343
ЯЛОВСЬКИЙ Павло Миколайович МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНА ПІДГОТОВКА У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	350
КОНОНЕНКО Сергій Олексійович, КОНОНЕНКО Леся Віталіївна МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ МЕТРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ПИТАНЬ ПРОМИСЛОВОЇ ЕЛЕКТРОНІКИ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	354
ПОТАПЧУК Тетяна Володимирівна, МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна ПЕДАГОГІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХІМІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ У ЗВО	358
СКИБА Надія Михайлівна ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СФЕРІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	362
СПІНУЛ Ігор Васильович, СПІНУЛ Олена Миколаївна СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ВИКОНАВСЬКА МАЙСТЕРНІСТЬ» У СПОРТИВНИХ БАЛЬНИХ ТАНЦЯХ	368
ТРИФОНОВА Олена Михайлівна, САДОВИЙ Микола Ілліч СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ КВАНТОВИХ КОМП'ЮТЕРІВ	373
КОЛОСКОВА Жанна Володимирівна ЗМІСТ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ В ЄДИНИХ ТРУДОВИХ ШКОЛАХ ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКОЇ У 20 рр. ХХ СТОЛІТТЯ	379
СОКУЛЬСЬКА Наталія Богданівна, ГУЗИК Надія Миколаївна, КМІН Віктор Федорович ІНТЕРАКТИВНИЙ ОСВІТНИЙ КОНТЕНТ РЕЛЕВАНТНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В АНДРАГОГІЦІ	383
ТОРЧИНСЬКА Наталія Миколаївна, ТОРЧИНСЬКИЙ Михайло Миколайович ГРАМАТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ У ПРОФЕСІОГРАМІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА	390

CONTENTS

<i>BIDA Olena Anatoliivna, ROZHAK Nataliya Volodymyrivna, PODUFALOVA Kateryna Uriivna</i> <i>PROBLEMS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE</i> <i>IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE</i>	13
<i>BONDAR Tamara Ivanivna, PINZENIK Olena Mafteyivna</i> <i>FEATURES OF NATURAL SCIENCE IN NORWAY</i>	17
<i>BORODIYENKO Oleksandra Volodymyrivna</i> <i>PRINCIPLES OF PUBLIC AND PRIVATE-BASED UNIVERSITY GOVERNANCE</i> <i>IN THE CONTEXT OF ENSURING THE EFFICIENCY OF EDUCATIONAL ACTIVITIES</i>	22
<i>BIALYK Oksana Vasilivna</i> <i>FORMATION OF THE NATIONAL AND CIVIL IDENTITY OF THE YOUTH</i> <i>IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES</i>	29
<i>HALETA Yaroslav Volodymyrovich</i> <i>PROBLEM OF DIAGNOSTICS OF PERSONALITY DESCRIPTIONS</i>	33
<i>ZAITSEVA Alla Vitaliivna</i> <i>IMPLEMENTATION OF THE IDEAS OF AN EXISTENTIAL-REFLECTIVE APPROACH TO</i> <i>THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE CONDITIONS</i> <i>OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES</i>	39
<i>KNYSH Inna Vasylivna, BOICHENKO Maryna Anatoliivna</i> <i>EUROPEAN VECTOR OF UKRAINIAN EDUCATION DEVELOPMENT:</i> <i>EXPERIENCE AND PERSPECTIVES</i>	43
<i>KOMAR Olha Anatolyivna</i> <i>READINESS OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR ORGANIZING</i> <i>CREATIVE WORK WITH YOUNGER SCHOOL STUDENTS IN MATHEMATICS LESSONS</i>	49
<i>LAHODYNSKYI Oleksandr Serhiyovych, KHAMAZIUK Olha Mykolayivna, ZINCHENKO Alina Anatoliyivna</i> <i>STATE OF DEVELOPMENT OF DIAGNOSTIC COMPETENCE</i> <i>OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STAFF AT THE MILITARY ACADEMIES</i>	54
<i>MOLCHANOVA Tetiana Olehivna</i> <i>FEATURES OF JOINT PERFORMANCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS</i> <i>OF CHILDREN'S MUSIC SCHOOLS AND LYCEUMS</i>	61
<i>OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna, BOSYI Oleksandr Mykhailovych</i> <i>FORMS OF SOCIAL COMMUNICATION OF UKRAINIAN RURAL YOUTH</i> <i>(XIX – FIRST QUARTER OF XX CENTURY)</i>	66
<i>PANCHENKO Volodymyr Anatoliyovych, KORETSKY Denys Serhiyovych</i> <i>ADVANCED PROJECT MANAGEMENT AS A WAY</i> <i>OF INNOVATIVE CHANGES IN EDUCATION</i>	71
<i>PASICHNYK Natalia Oleksiivna, YAREMENKO Lyudmila Ivanivna</i> <i>THE MONITORING RESEARCH OF THE QUALITY OF EDUCATION IN THE</i> <i>VOLODYMYR VYNNYCHENKO CENTRAL UKRAINIAN STATE UNIVERSITY:</i> <i>ACQUIRED EXPERIENCE, CURRENT STATE AND PERSPECTIVES</i>	75
<i>PRIMA Raisa Mykolaivna, HONCHARUK Olga Valeriivna, PRIMA Dmytro Anatoliiovich</i> <i>FORMATION OF DIGITAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS IN THE INFORMATION AND</i> <i>EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE INSTITUTION OF HIGHER EDUCATION (HEI)</i>	81
<i>RASTRYGINA Alla Mykholaivna</i> <i>VALUABLE FOUNDATIONS OF ART COMMUNICATION IN ART AND</i> <i>PEDAGOGICAL EDUCATION: INTEGRATIVE-INTERDISCIPLINARY DISCOURSE</i>	86
<i>ROGULSKA Oksana Oleksandrivna, MAHDIUK Olha Viktorivna</i> <i>EXPEDIENCY OF STUDENTS' 'SOFT SKILLS' DEVELOPMENT BY MEANS</i> <i>OF INTERACTIVE AND MULTIMEDIA TECHNOLOGIES</i>	92

<i>RIABOVOL Liliia Tarasivna</i> <i>QUALITY OF HIGHER EDUCATION AS A COMPLEX CONCEPT</i> <i>AND SOCIAL PHENOMENON</i>	98
<i>SAVCHENKO Nataliia Serhiyivna</i> <i>FAMILY UPBRINGING IN THE FAMILIES OF THE UKRAINIAN INTELLIGENTSIA:</i> <i>A LOOK INTO THE PAST (LATE NINETEENTH - EARLY TWENTIETH CENTURIES)</i>	103
<i>SVERLIUK Yaroslav Vasilovych, SVERLIUK Liliya Ivanivna, POTAPCHUK Tetyana Volodymyrivna</i> <i>HISTORIKAL ROOTS OF CONDUCTING AND ORCHESTRAL ART</i>	110
<i>SULYM Volodymyr Trokhymovych, BAIDIUK Liubov Mykolaivna, BOSA Vita Petrivna</i> <i>USE OF MODERN TEACHING METHODS IN THE PROCESS</i> <i>OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES</i>	114
<i>TKACHENKO Tetiana Volodymyrivna, SHUMSKA Olha Oleksandrivna</i> <i>WAYS TO INCREASE THE LEVEL OF UNIVERSITY TEACHERS' PREPAREDNESS</i> <i>TO GUIDE STUDENTS' INDEPENDENT WORK</i>	119
<i>FILONENKO Oksana Volodymyrivna</i> <i>PHYSICAL DEVELOPMENT OF STUDENTS A PEDAGOGICAL PROBLEM</i>	123
<i>HRYK Vasyl Mykhailovych, POVLIN Iryna Emerikhivna, MOSUL Iryna Viktorivna</i> <i>THEORETICAL BASICS OF ENVIRONMENTAL AWARENESS</i> <i>OF FUTURE SPECIALISTS AS A SOCIAL AND PEDAGOGICAL PROBLEM</i>	128
<i>ABUVATFA Sami, GLUKHOVA Olena Illivna, STRIZHAK Nina Volodymyrivna</i> <i>DEVELOPMENT OF AN ANDROID APPLICATION FOR LEARNING</i> <i>MEDICAL FOREIGN VOCABULARY</i>	133
<i>BEZENA Ivan Mykhailovych</i> <i>HISTORY SCHOOL TEXTBOOK: FROM IDEA TO FINISHED PRODUCT</i>	137
<i>VLASENKO Stepan Oleksiyovych, PRIYMAK Serhij Georgiyovych</i> <i>FUNCTIONAL PREPARATION OF THE HUMAN BODY FOR THE IMPLEMENTATION</i> <i>OF SPORTS ACTIVITIES</i>	144
<i>VOVKUNOVICH Mykhailo Oleksijovych, BURLANYK Olesya Oleksiyivna,</i> <i>KARABINIUK Mykola Mykolayovyc, MATVIYEV Volodymyr Pavlovych</i> <i>ENVIRONMENTAL EDUCATION ON THE EXAMPLE OF THE ECOLOGICAL AND</i> <i>EDUCATIONAL TRAIL "TO THE BLACK MOUNTAIN"</i>	148
<i>HRYNOVA Yuliia Ivanivna, BURLAK Maryna Leonidivna, KERPATENKO Yuliia Viktorivna</i> <i>DESIGN THINKING SKILLS IN ENGLISH LANGUAGE CLASSES DURING</i> <i>THE FORMATION OF FUTURE MILITARY OFFICERS</i>	154
<i>DRONYK Ivan Ivanovich, PALIS Serhiy Yuriyovych, MANDZIUK Tatyana Bogdanivna</i> <i>STUDENT SCIENTIFIC ASSOCIATION OF FUTURES DENTISTS</i>	159
<i>DUBINKA Mykola Mikhaylovich</i> <i>TRADITIONS OF EDUCATION OF CHILDREN IN THE UKRAINIAN FAMILY</i> <i>(SOUTHERN UKRAINE): HISTORY OF DEVELOPMENT</i> <i>(SECOND HALF OF THE 19TH - BEGINNING OF THE 20TH CENTURY)</i>	163
<i>ZAVITRENKO Dolores Zhoraivna, SNISARENKO Iryna Yevheniivna</i> <i>FORMATION OF SPEAKING SKILLS OF SPECIAL SCHOOL PUPILS</i>	169
<i>YEFIMOVA Olena, KOSYCHENKO Viktoriia</i> <i>FEATURES OF TEACHING CLASSICAL DANCE IN THE PROCESS</i> <i>OF TRAINING SPORTS AND DANCE COUPLES</i>	176
<i>IVANENKO Nadiya Victorivna</i> <i>CIVIC CHARACTER CULTIVATION AS A BASIC VIRTUE WITHIN AND BEYOND</i> <i>MODERN EDUCATIONAL INSTITUTIONS</i>	180
<i>KARPOVA Viktoriia Kostyantunivna, STEFANIUK Mykhailo Vasylyovych, CHEBOTAR Oleh Anatoliyovych,</i> <i>PERSONAL POSITION OF FUTURE TEACHERS IN COGNITIVE ACTIVITY</i> <i>AS A RESOURCE OF THE QUALITY OF TEACHER EDUCATION</i>	186

<i>KYRYCHENKO Valentyna Ivanivna, YEZHOVA Olha Oleksandrivna, NECHERDA Valeriia Borysivna, VORONINA Halya Leonidivna</i> <i>ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION OF LIFE SUCCESSFULNESS OF PUPILS OF SENIOR CLASSES.....</i>	191
<i>KOZLENKO Volodymyr Grigorievich</i> <i>THE INFLUENCE OF INTERACTIVE LEARNING TECHNOLOGIES ON THE EDUCATION OF FUTURE TEACHERS PROJECT CULTURE .....</i>	198
<i>KOLIADA Elina Kalenykivna, KALYNOVSKA Iryna Mykolaivna</i> <i>CURRENT PARADIGM FOR TEACHING ACADEMIC READING IN ENGLISH TO STUDENTS OF THIRD (EDUCATIONAL AND RESEARCH) HIGHER EDUCATION LEVEL .....</i>	202
<i>KOSYAK Lyudmyla Ivanivna</i> <i>DIDACTIC CONDITIONS FOR THE FORMATION OF VOCAL SKILLS OF FUTURE MUSIC TEACHERS WITH THE USE OF RESONANCE SINGING TECHNOLOGY.....</i>	209
<i>KOSHLYAK Mykhailo Anatoliyovych</i> <i>ORGANIZATIONAL ASPECTS OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF PHYSICAL AND MASS WORK WITH YOUTH AT THE END OF THE 19TH – EARLY 20TH CENTURY .....</i>	213
<i>KRYVENKO Oleksandr Volodymyrovych, KUGOT Oleksandr Leonidovych</i> <i>INTERNET AS A GLOBAL SOURCE OF INFORMATION IN ACHIEVING QUALITY EDUCATION.....</i>	218
<i>KUKSA Nataliia Hryhorivna</i> <i>THE USE OF DISCUSSION AS AN INTERACTIVE TECHNOLOGY AMONG PHARMACY STUDENTS IN THE DISCIPLINE «UKRAINIAN LANGUAGE (FOR PROFESSIONAL PURPOSES)».....</i>	222
<i>KUTSA Viktoriia Anatoliivna</i> <i>USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE AT UNIVERSITIES: BENEFITS AND CHALLENGES .....</i>	227
<i>LEVYTSKA Iryna Mykolaivna, OSADCHA Tetyana Vsevolodivna</i> <i>THE USE OF CLOUD AND MOBILE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF DISTANCE EDUCATION OF THE FUTURE TEACHER OF MUSIC ARTS.....</i>	232
<i>LELEKA Vitalii Mykolayovych</i> <i>ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE SPORTS MOVEMENT UKRAINIANS OF THE USA.....</i>	238
<i>NAZARENKO Maryna Pavlivna</i> <i>ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMING THE READINESS OF FUTURE MUSIC TEACHERS FOR INSTRUMENTAL AND PERFORMING ACTIVITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....</i>	242
<i>PRIADKO Oleksandr Viktorovych</i> <i>MODERN TECHNOLOGIES OF ORGANIZING INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION IN HIGH SCHOOLS .....</i>	247
<i>PRIADKO Olena Mykhailivna</i> <i>PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF ASSESSING KNOWLEDGE AND SKILLS OF STUDENTS IN VOICE PRODUCTION CLASSES.....</i>	253
<i>RAZVODOVA Maryna Valeriivna</i> <i>PRACTICAL WORKING METHODS FOR THE PREPARATION OF TEACHING COLLEGE STUDENTS FOR THE FORMATION OF CHOREOGRAPHIC SKILLS AND SKILLS IN PRIVATE SCHOOL STUDENTS .....</i>	257
<i>RASTRUBA Tetiana Vitalievna</i> <i>CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF CHORAL CONDUCTORS' ABILITY TO COMMUNICATE ARTISTICALLY AND CREATIVELY .....</i>	263
<i>SARKISIAN Tatyana Olehivna</i> <i>EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN THE FORMATION OF THE ETHNO-PEDAGOGICAL CULTURE OF THE FUTURE TEACHER-PHILOLOGY.....</i>	268

<i>SIVOKON Yuriy Mykhailovych, PECHENENKO Maksym Valeriyovych</i> <i>THE RELATIONSHIP OF CLASSICAL AND FOLK DANCE IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF CHOREOGRAPHIC ARTS.....</i>	274
<i>SIMAKOVA Svitlana Ihorivna</i> <i>FOREIGN EXPERIENCE OF TRAINING FUTURE SPECIALISTS IN MUSICAL ART FOR PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT.....</i>	279
<i>SOVIK Tetiana Vitaliivna, PUKHALSKYI Taras Dmytrovych</i> <i>FORMATION OF TECHNOLOGICAL COMPETENCE OF STUDENT MUSICIANS IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION.....</i>	285
<i>TININ Dmytro Hennadiyovych, KRYSKO Victoria Andriivna</i> <i>BAITING IN A CADET ENVIRONMENT IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS WITH SPECIFIC LEARNING CONDITIONS: DISTINGUISHING BETWEEN "MOBING" AND "BULLYING".....</i>	290
<i>TKACHENKO Tetiana Volodymyrivna, SHUMSKA Olha Oleksandrivna</i> <i>WAYS TO INCREASE THE LEVEL OF UNIVERSITY TEACHERS' PREPAREDNESS TO GUIDE STUDENTS' INDEPENDENT WORK .....</i>	296
<i>TKACHUK Andriy Ivanovych</i> <i>THE ISSUE OF ADDITIVE TECHNOLOGIES IN SCIENTIFIC RESEARCH AND IN THE STUDY OF PROCESSES AND TECHNOLOGIES OF MODERN CONSTRUCTION MATERIALS.....</i>	301
<i>TIUTIUNNYK Maria Hryhorivna</i> <i>A CULTURAL APPROACH IN FORMING THE ARTISTIC AND COMMUNICATIVE READINESS OF THE FUTURE MUSIC TEACHER .....</i>	308
<i>UMRYKHINA Oksana Stanislavivna</i> <i>PRINCIPLES AND APPROACHES OF FORMING THE PROFESSIONAL CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC.....</i>	312
<i>CHEPURKO Dmytro Mykolaiovych</i> <i>CREATIVE INTERPRETATION ACTIVITIES OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN ART LESSONS: TO THE PROBLEM STATEMENT.....</i>	316
<i>SHAMONIA Volodymyr Hryhorovych, SOROKA Maksym Pavlovych, STRILETS Zhanna Serhiivna</i> <i>PRACTICAL BASE OF NON-FORMAL EDUCATION IN THE FIELD OF IT .....</i>	323
<i>SHAFARCHUK Tetyana Georgiivna</i> <i>FORMATION OF VOCAL SKILLS OF FUTURE SPECIALISTS IN THE FIELD OF MUSICAL ART IN THE PROCESS OF INDEPENDENT WORK.....</i>	329
<i>SHEVCHENKO Inha Leonidivna</i> <i>SELECTION OF ACADEMIC ART REPERTOIRE IN THE SOLO SINGING CLASS AS PART OF THE FUTURE TEACHER OF MUSICAL ART PROFESSIONAL TRAINING .....</i>	334
<i>SHEVCHENKO Olga Volodymyrivna</i> <i>SPECIAL FEATURES OF PHYSICAL EDUCATION SYSTEMS IN UNIVERSITY EDUCATION OF POLAND AND UKRAINE: COMMONALITIES AND DIFFERENCES, PATHS OF IMPROVEMENT .....</i>	338
<i>SHEVCHUK Iryna Vasylivna</i> <i>PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF CONSTRUCTIVE THINKING IN MATHEMATICS LESSONS.....</i>	343
<i>YALOVSKYI Pavlo Mykolayovych</i> <i>MUSIC-THEORETICAL TRAINING IN THE PROFESSIONAL FORMATION OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC ART .....</i>	350
<i>KONONENKO Serhii Oleksiiiovych, KONONENKO Lesia Vitaliivna</i> <i>METHODS OF METROLOGICAL RESEARCH IN THE STUDY OF INDUSTRIAL ELECTRONICS BY HIGHER EDUCATION APPLICANTS FOR TECHNOLOGICAL AND VOCATIONAL EDUCATION SPECIALTIES.....</i>	354

<i>POTAPCHUK Tetyana Volodymyrivna, MIROSHNICHENKO Valentina Ivanivna</i> <i>PEDAGOGICAL STIMULATION OF FUTURE CHEMISTRY TEACHERS</i> <i>IN THE PROCESS OF TRAINING AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS .....</i>	<i>358</i>
<i>SKYBA Nadiya Mykhailivna</i> <i>PROJECT TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING SOCIOLINGUISTIC</i> <i>COMPETENCES IN THE FIELD OF INTERCULTURAL COMMUNICATION .....</i>	<i>362</i>
<i>SPINUL Ihor Vasylyovych, SPINUL Helen Mykolaivna</i> <i>THE ESSENCE OF THE CONCEPT «EXECUTIVE MASTERY»</i> <i>IN SPORTS BALLROOM DANCING .....</i>	<i>368</i>
<i>TRYFONOVA Olena Mykhaylivna, SADOVYI Mykola Illich</i> <i>INNOVATIVE TECHNOLOGIES AND METHODS OF PROFESSIONAL TRAINING</i> <i>OF QUANTUM COMPUTERS USING DIGITAL SCHEMATIC TECHNIQUES .....</i>	<i>373</i>
<i>KOLOSKOVA Zhanna Volodymyrivna</i> <i>THE CONTENT OF MUSIC EDUCATION IN THE UNIFIED LABOR SCHOOLS OF THE</i> <i>YELISAVETGRAD REGION IN THE 20S OF THE TWENTIETH CENTURY .....</i>	<i>379</i>
<i>SOKULSKA Nataliia Bohdanivna, HUZYK Nadiia Mykolayivna, KMIN Viktor Fedorovych</i> <i>INTERACTIVE EDUCATIONAL CONTENT OF A RELEVANT EDUCATIONAL ENVIRONMENT</i> <i>IN ANDRAGOGY .....</i>	<i>383</i>
<i>TOTCHYNSKA Nataliia Mykolajivna, TORCHYNSKYI Mychailo Mykolajovych</i> <i>GRAMMATICAL COMPETENCE IN THE PROFESSIOGRAM OF THE FUTURE TEACHER</i> <i>OF THE PHILOLOGY .....</i>	<i>390</i>

УДК 378.091.2:811.161.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-390-396

ТОРЧИНСЬКА Наталія Миколаївна –

кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології
Хмельницького національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6182-0027>

e-mail: torchynskan@khmnu.edu.ua

ТОРЧИНСЬКИЙ Михайло Миколайович –

доктор філологічних наук, професор кафедри української філології
Хмельницького національного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5268-0237>

e-mail: torchynskiyim@khmnu.edu.ua

ГРАМАТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ У ПРОФЕСІОГРАМІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

У сучасних умовах відстоювання української державності, української ідентичності, української мови держава потребує висококваліфікованих фахівців, здатних до саморозвитку, самореалізації, з умінням вчитися й навчати, тому вагоме місце посідають заклади вищої освіти, де формують професійно компетентних педагогічних працівників, із-поміж яких і майбутні вчителі української мови і літератури.

Мовний розбір – це один із найбільш ефективних видів вправ, у процесі якого учні / студенти в тексті виділяють певні мовні одиниці з метою їхнього детального аналізу відповідно до поставленої мети. Аналіз мовних одиниць можна проводити як на початку навчального року, семестру для перевірки рівня набутих знань (як пропедевтичний елемент навчання), так і після вивчення певного розділу (фонетики, лексикології, морфології, синтаксису тощо) (як підсумкова форма контролю). Проте найчастіше такі вправи набувають статусу тренувальних, що дозволяє діагностувати рівень міцності знань, глибину розуміння здобувачами освіти певного мовного явища, від чого залежить якість сформованих компетентностей у майбутнього вчителя та уміння використати знання на практиці, зокрема під час педагогічної діяльності. На відміну від інших типів вправ, де важливу роль відіграють творчість, креативність, мовні розбори виконуються згідно зі схемою, відповідно до зразка, за чітким алгоритмом, що дозволяє зберігати в пам'яті послідовність і забезпечує повноту аналізу.

Отже, сформовані й закріплені за допомогою низки вдало підібраних вправ і завдань, зокрема й лінгвістичних аналізів, граматичні компетенції дозволять студентам-філологам – майбутнім учителям української мови і літератури – на рівні автоматизму відчувати мову, добирати правильні форми слів, вправно будувати речення, що сприятиме реалізації комунікативної мови і водночас формуватиме граматичну грамотність у їхніх учнів у процесі педагогічної діяльності. Оскільки курс української мови в закладах загальної середньої освіти є комунікативно спрямованим, то висококваліфікований педагог із правильно сформованими граматичними компетенціями стане взірцем та орієнтиром для здобувачів освіти.

Ключові слова: граматична компетенція, професіограма вчителя, сучасна українська літературна мова, морфологія, синтаксис, лінгвістичний аналіз, мовний розбір.

TOTCHYNSKA Nataliia Mykolajivna –

PhD of philological sciences, Assistant Professor of the Department
of Slavic Philology, Khmelnytskyi National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6182-0027>

e-mail: torchynskan@khmnu.edu.ua

TORCHYNSKYI Mychailo Mykolajovych –

Doctor of Philology, Professor of the Department
of Ukrainian Philology, Khmelnytskyi National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5268-0237>

e-mail: torchynskiyim@khmnu.edu.ua

GRAMMATICAL COMPETENCE IN THE PROFESSIOGRAM OF THE FUTURE TEACHER OF THE PHILOLOGY

In the current conditions of assertion of the Ukrainian identity and the Ukrainian language, the state needs highly qualified specialists capable of self-development, self-realisation, with the ability to learn and teach. Therefore higher education institutions, which train professionally qualified pedagogical staff, including future teachers of the Ukrainian language and literature, occupy a significant place.

The purpose of the article is to describe the specifics of the grammatical competence formation among future teachers of the Ukrainian language and literature by the implementation of complex (morphological and syntactic) analyses of language units.

Linguistic analysis is one of the most effective types of exercises, in the process of which students highlight certain language units in the text in order to analyse them in detail according to the goal. The analysis of language units can be carried out both at the beginning of the academic year and semester to check the level of acquired knowledge (as a propaedeutic element of learning), and after studying a certain section (phonetics, lexicology, morphology, syntax, etc.) (as a final form of control). However, usually, such exercises become training. It allows to diagnose the solidity of knowledge, the depth of

understanding of a certain language phenomenon by the students of education, on which depends the quality of the formed competences of the future teacher and the ability to use knowledge during pedagogical activities. Unlike other types of exercises, where creativity plays an important role, language analyses are carried out under a scheme, according to a sample, to a clear algorithm, which allows to keep the sequence in the memory and provides the completeness of the analysis.

Consequently, grammatical competences formed with the help of a number of well-chosen exercises and tasks, including linguistic analyses, will allow philology students – future teachers of the Ukrainian language and literature – to automatically feel the language, select the correct word forms, and deftly build sentences. It is precisely what will help implement communicative language and at the same time will form grammatical literacy among their students during the process of pedagogical activity.

Keywords: *grammatical competence, teacher's profессиogram, modern Ukrainian literary language, morphology, syntax, linguistic analysis, language analysis.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах відстоювання української державності, української ідентичності, української мови держава потребує висококваліфікованих фахівців, здатних до саморозвитку, самореалізації, з умінням вчитися й навчати, тому вагомим місцем посідають заклади вищої освіти, де формують професійно компетентних педагогічних працівників, із-поміж яких і майбутні вчителі української мови і літератури. Прагнення України до євроінтеграції загалом і в освітній простір зокрема, долучення до Болонського процесу, орієнтація вітчизняної освіти на вивчення іноземних мов та знання їх на рівні, який дозволяє вільно спілкуватися з представниками інших етносів, сьогодні поступово виступає на передній план, применшуючи певною мірою вагомість і важливість володіння рідною мовою. Проте акцент лише на комунікативному аспекті функціонування мови, на нашу думку, нівелює необхідність вивчати і знати граматику – словотвір, морфологію і синтаксис, яка й сприяє опануванню цією комунікативною компетентністю як здатністю особистості застосувати в конкретному спілкуванні знання мови з певною метою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгводидактиці є низка досліджень, присвячених формуванню в майбутнього педагога-словесника різних компетенцій, зокрема й граматичних. Так, Т. Горохова зацентувала увагу на основних складниках граматичної компетенції студентів-філологів, визначила поняття компетенції, компетентності, комунікативної компетенції, зазначивши, що граматична компетенція як складник комунікативної посідає важливе місце у професіограмі сучасного філолога. Під граматичною компетенцією авторка розуміє «наявність у майбутнього філолога відповідних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які можна подати у вигляді конструкта таких компонентів: мотиваційного, гностичного, діяльнісного та особистісного» [3, с. 5].

Формуванню граматичної компетентності учнів профільної школи на уроках української мови присвятила статтю Т. Груба, яка виділила визначальні особливості граматичної компетентності та шляхи її формування за допомогою різних фонетико-граматичних, лексико-граматичних, граматико-орфографічних, граматико-стилістичних вправ, оскільки зміст чинних програм з української мови для профільних класів зорієнтований не на формування, а на узагальнення

й систематизацію знань учнів з української мови [4, с. 66].

На думку О. Полінок, граматичну компетентність на уроках української мови доцільно формувати з допомогою методу проєктів, що дозволяє розвивати організаційні здібності і творчі задатки старшокласників, збагачує їхній особистісний досвід, мотивує до саморозвитку тощо [9, с. 184].

Щоправда, більшість сучасних праць стосується формування граматичних компетенцій при вивченні іноземної мови, що зумовлене процесами інтеграції України у світовий освітній простір і водночас суспільним замовленням на такого фахівця. О. Касаткіна зосереджується на питаннях організації ефективного контролю рівня сформованості граматичної компетентності студентів на заняттях іноземної мови, яку трактує як «знання граматичних засобів мови і здатність їх використовувати <...> здатність розуміти і висловлювати смисл (значення), породжувати і розпізнавати фрази, побудовані за певними принципами, а не запам'ятовувати та відтворювати їх як готові формули» [5, с. 52]. На необхідності відійти від традиційної моделі навчання іноземної мови та змістити «акцент із навчання граматичного матеріалу заради формування граматичних навичок та умінь на навчання граматичного матеріалу як інструменту для продукування власного коректного висловлювання» наголошує О. Гладка [2, с. 461], яка до складників граматичної компетентності відносить «граматичні знання, граматичні навички (рецептивні та репродуктивні) та граматичну усвідомленість (здатність студентів реєструвати та розпізнавати граматичні явища в усному і писемному мовленні, особливості та закономірності їх утворення та функціонування)» [2, с. 462].

Формування граматичної компетенції необхідне і при вивченні латинської мови, яку вивчають філологи з метою розширити світогляд й ерудицію, поглибити знання про античний світ, оскільки, як зауважує Г. Навольська, «розуміння сучасних європейських мов неможливе без знання латинської» [8, с. 146], доводячи, що «формування граматичної компетенції забезпечується завдяки дотриманню основних дидактичних принципів: свідомості, науковості, доступності, систематичності, послідовності, активності студентів у навчальній діяльності, і, особливо, врахуванню домінуючої ролі вправ» [8, с. 145]

Науковці у працях зосереджуються на формуванні граматичної компетентності не лише у філологів, а й у інших здобувачів вищої освіти, чого

вимагає розширення міжнародної співпраці в різних галузях. Система запропонованих вправ спрямована на вироблення умінь грамотно застосовувати різноманітні граматичні конструкції, продукувати усні й писемні висловлювання відповідно до граматичних правил, розуміти співрозмовника. Зокрема, на думку дослідників, «найбільш ефективною технологією під час навчання граматики англійської мови немовних вищів є технологія інтегрованого управління операційним і мотиваційним компонентами навчально-пізнавальної діяльності здобувачів» [10, с. 295], що дозволить підготувати майбутніх фахівців до професійної діяльності у різних сферах.

Отже, лінгводидакти сходяться на тому, що оволодіння мовою – як українською, так і іноземною – неможливе без засвоєння граматичних особливостей мови. А граматична компетенція, як зауважує І. Тригуб, – «це здатність людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань і розуміння граматичного оформлення інших, яка базується на складній динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та граматичної усвідомленості» [12, с. 75]. Лише наявність знання мови, зокрема й морфології та синтаксису, дозволить сформувати комунікативну компетентність, складниками якої є мовна, мовленнєва і прагматична компетенції.

Мета статті – описати специфіку формування граматичної компетенції у майбутніх учителів української мови і літератури шляхом виконання комплексних (морфологічного та синтаксичного) аналізів мовних одиниць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні у закладах вищої освіти при підготовці педагогів особливу увагу зосереджують на формуванні їхніх професійних компетентностей, які б дозволили реалізувати себе як висококваліфікованого фахівця, здатного вільно комунікувати з учнями, бути для них своєрідним взірцем, сприяти їхньому особистісному розвитку загалом та водночас спонукати учнів до постійного оволодіння новими знаннями. Тому якщо говорити про професіограму сучасного вчителя-філолога, то він «повинен володіти: 1) особистісними професійно важливими якостями; 2) глибокими професійно-педагогічними знаннями з фахових дисциплін і методик їх викладання; 3) комунікативними навичками та лінгводидактичною компетентністю; 4) сучасними освітніми технологіями; 5) організаторськими вміннями та навичками; 6) вміннями реалізовувати свої життєві програми в умовах реальної дійсності» [6, с. 6]. Отже, одним зі складників професіограми є володіння ґрунтовними знаннями. Якщо ж говорити про підготовку у ЗВО українського філолога, то це насамперед глибокі знання української літератури і мови, які необхідно передати учням, навчити їх любити рідне слово, граматично і стилістично правильно ним послуговуватися з комунікативною метою.

Як свідчать сучасні дослідження, в умовах постійних міжмовних контактів пріоритетним став акцент на формуванні граматичних компетентностей у майбутніх учителів іноземної

мови, позаяк вивчення чужої мови справді потребує великих зусиль, аби здобувачі освіти знали її на належному рівні та могли навчити інших. Водночас побутує думка, що українську мову діти вчать із дитинства, для більшості вона є рідною, а тому для комунікації немає потреби витратити час на вивчення граматичної структури. Як наслідок, сьогодні все частіше спостерігаємо (чуємо / читаємо) в усному та писемному мовленні різних прошарків населення, зокрема й у педагогічній спільноті, велику кількість граматичних помилок (до прикладу, неправильне відмінювання числівників, використання російських закінчень в іменників у місцевому відмінку множини, нівелювання кличним відмінком, неправильна побудова речень, що змінює його значення або взагалі ускладнює розуміння, зловживання складними ускладненими конструкціями, недотримання інтонаційного оформлення речень тощо). Тому існує постійна потреба розробляти та використовувати різні системи вправ, завдань, спрямованих на вироблення у студентів-філологів граматичних компетенцій із метою формування висококваліфікованого фахівця – вчителя української мови і літератури.

Зауважимо також, що не менш важливими є наявність таких навичок і в учителя початкових класів, який починає формувати граматичну компетентність, яка у старших класах повинна поглиблюватися, удосконалюватися та набувати автоматизму. Якщо у молодших класах «під граматичною правильністю мовлення дитини розуміють практичне засвоєння дітьми граматичної будови мови як чіткої системи мовних одиниць (морфології, словотворення та синтаксису) і правил їх функціонування» [7, с. 310], то у старшій школі це вже повинно бути не лише набуття практичних навичок, а й теоретичне осмислення з допомогою вчителя кожного граматичного явища.

«Грамматика – будова мови з властивими їй морфологічними одиницями, категоріями і формами, синтаксичними одиницями і категоріями, словотвірними одиницями та способами словотворення» [1]. Як розділ мовознавства і водночас навчальну дисципліну граматику у закладах вищої освіти відповідно до більшості освітніх програм «Філологія. Українська мова і література» та «Середня освіта. Українська мова і література» переважно вивчають на третьому (розділ «Морфологія») та четвертому (розділ «Синтаксис») курсах. Вона є завершальною в курсі «Сучасна українська літературна мова», і саме після її засвоєння здобувач вищої освіти може набутти відповідних компетенцій, із-поміж яких здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії української мови у практиці навчання української мови і літератури в закладах середньої освіти; здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт; володіння комунікативною компетентністю з

української мови, удосконалити й підвищувати власний компетентнісний рівень [13, с. 6–7].

Таким чином, студенти-філологи на третьому курсі повинні вміти визначати граматичне значення слова, способи й засоби його вираження, належність до певних частини та їхні граматичні категорії, а на четвертому – мати знання про функціонування слова у словосполученні і реченні, синтаксичні зв'язки і відношення між членами речення та частинами речення, способи вираження членів речення, особливості побудови простих і складних речень, правила пунктуації тощо. Найкраще формуванню граматичної компетенції сприяють вправи – «спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення» [12, с. 75].

Для формування граматичної компетенції у здобувачів вищої освіти необхідно правильно підбирати вправи, виконувати їх у певній послідовності, дотримуватися принципу поступового ускладнення завдань, систематичності та контролю за їх виконанням. І, як доводить практика, найбільш ґрунтовно систематизувати знання здобувача освіти, перевірити їх, визначити певні прогалини у формуванні граматичної компетенції можна з допомогою такого поширеного й використовуваного різновиду вправ, як мовні розбори (мовний аналіз, лінгвістичний аналіз, лінгвістичний розбір).

Мовний розбір – це один із найбільш ефективних видів вправ, у процесі якого учні / студенти в тексті виділяють певні мовні одиниці з метою їхнього детального аналізу відповідно до поставленої мети. Аналіз мовних одиниць можна проводити як на початку навчального року, семестру для перевірки рівня набутих знань (як пропедевтичний елемент навчання), так і після вивчення певного розділу (фонетики, лексикології, морфології, синтаксису тощо) (як підсумкова форма контролю). Проте найчастіше такі вправи набувають статусу тренувальних, що дозволяє діагностувати рівень міцності знань, глибину розуміння здобувачами освіти певного мовного явища, від чого залежить якість сформованих компетентностей у майбутнього вчителя та уміння використати знання на практиці, зокрема під час педагогічної діяльності. На відміну від інших типів вправ, де важливу роль відіграють творчість, креативність, мовні розбори виконуються згідно зі схемою, відповідно до зразка, за чітким алгоритмом, що дозволяє зберігати в пам'яті послідовність і забезпечує повноту аналізу.

Морфологія як розділ граматики передбачає вивчення повнозначних (іменників, прикметників, числівників, займенників, дієслів, прислівників) та службових (прійменників, сполучників і часток) частин мови, а також вигуків; крім того, подаються відомості про слова категорії стану (станівники), модальні слова (модальники) і дієслівні зв'язки. Звичайно, алгоритм аналізу повнозначних слів більш складний, однак для будь-якої частини мови мовний аналіз – це можливість повторити й узагальнити усю інформацію про неї.

Так, до прикладу, при вивченні іменника як частини мови спочатку студентам пропонується виконати низку вправ на визначення окремих характерних ознак іменника, особливо тих, які, як свідчить практика, викликають певні складнощі (наприклад, рід, відміна і група). Підсумковим є лінгвістичний аналіз іменника як частини мови відповідно до схеми.

Схема розбору іменника

1. Слово, яке аналізується. 2. Частина мови. 3. Початкова форма. 4. Лексико-граматичні категорії. 5. Рід. 6. Число. 7. Відмінок. 8. Відміна. 9. Група. 10. Синтаксична роль. 11. Спосіб творення. 12. Вимова й написання.

Зразок аналізу

Вечірнє сонце, дякую за день! (Ліна Костенко)

1. День. 2. Іменник. 3. П. ф. – день. 4. Загальна, конкретна назва нестоти. 5. Чоловічий рід. 6. Однина. 7. Знахідний відмінок. 8. Друга відміна. 9. М'яка група. 10. Обставина причини. 11. Непохідне слово. 12. Вимова й написання збігаються.

Аналізуючи слова за цим алгоритмом, здобувачі освіти повторюють увесь вивчений раніше матеріал щодо різних лексико-граматичних і морфологічних категорій іменника, актуалізують знання зі словотвору, а також працюють на перспективу – визначають синтаксичну функцію аналізованої одиниці, оскільки такі знання мають ще зі шкільного курсу мови.

Синтаксис української мови як завершальний етап вивчення курсу сучасної мови покликаний виробити відповідно синтаксичні навички виокремлення й характеристики словосполучень, головних та другорядних членів речення, простих неускладнених і ускладнених речень, складних речень та складних ускладнених конструкцій. Формуванню синтаксичних компетентностей сприяють різнопланові репродуктивні, рецептивні, продуктивні та інші вправи.

Так, до прикладу, при вивченні словосполучення здобувачі освіти повинні знати критерії розмежування словосполучень і речень, типологію словосполучень за будовою, типами синтаксичного зв'язку і синтаксичних відношень, стрижневим словом, засобами поєднання компонентів у словосполучення; вміти складати словосполучення за певними моделями; розчленовувати речення на прості і складні словосполучення; деталізувати кожен тип синтаксичного зв'язку тощо. І підсумковою вправою, а також формою контролю є завдання «виконати повний синтаксичний аналіз словосполучень за схемою» [11, с. 12].

Кожен із підрозділів синтаксису закінчується саме лінгвістичним аналізом вивченої синтаксичної одиниці. Тут зауважимо, що на відміну від морфологічних розборів частин мови, де алгоритм аналізу однаковий, у синтаксисі кожен наступний аналіз ускладнюється, оскільки відбувається поступове вивчення все більшого за обсягом матеріалу: словосполучення – просте речення – просте ускладнене речення – складне неускладнене речення – складна синтаксична конструкція.

Проілюструємо це на конкретних прикладах схеми аналізу синтаксичних одиниць.

Схема розбору простого речення

Тип речення за: 1) кількістю граматичних основ; 2) метою висловлювання; 3) інтонаційним оформленням; 4) характером предикативних відношень; 5) структурою граматичної основи; 6) наявністю / відсутністю другорядних членів речення; 7) наявністю / відсутністю обов'язкових членів речення; 8) наявністю / відсутністю засобів ускладнення; 9) пунктуація; 10) аналіз головних і другорядних членів речення: а) пояснюване слово; б) запитання; в) аналізоване слово; г) член речення, його різновид; г) засіб вираження; д) тип синтаксичного зв'язку.

Зразок розбору

Море світла повільно почало заливати простори степу.

Речення просте, розповідне, неокличне, стверджувальне, двоскладне, поширене, повне, неускладнене. У кінці розповідного неокличного речення ставиться крапка.

(що?) *море світла* – складений підмет, виражений семантично неподільним словосполученням (метафорою) – іменником середнього роду у називному відмінку однини з іменником середнього роду в родовому відмінку однини;

море світла (що зробило?) *почало заливати* – складений дієслівний присудок, виражений родовою формою дієслова дійсного способу минулого часу середнього роду однини із фазовим значенням та інфінітивом, зв'язок – координація;

почало заливати (що?) *простори* – прямий додаток, виражений іменником у знахідному відмінку множини, зв'язок – керування (сильне, безпосереднє);

почало заливати (як?) *повільно* – обставина способу дії, виражена прислівником способу дії, зв'язок – прилягання;

простори (які?) *степу* – неузгоджене означення, виражене іменником чоловічого роду в родовому відмінку однини; зв'язок – керування (слабке, безпосереднє) [11, с. 48].

Синтаксичний розбір простого ускладненого речення розширюється детальним аналізом засобів ускладнення, способами їх вираження та характеристикою особливостей пунктуації.

Для аналізу складного речення майбутні філологи повинні набути додаткових знань щодо структури складного речення, його типології, семантико-синтаксичних відношень, особливу увагу звернути на схематичне зображення речення шляхом накреслення лінійних і рівневих схем. Набуті раніше навички аналізу членів речення здобувачі освіти актуалізують в останньому пункті синтаксичного розбору складного неускладненого речення або складної синтаксичної конструкції

Схема розбору складнопідрядного речення

1. Тип речення за кількістю предикативних одиниць (граматичні основи підкреслити, предикативні одиниці пронумерувати). 2. Вид за засобами поєднання компонентів. 3. Тип за місцем підрядної частини по відношенню до головної. 4. Тип за співвідношенням головної і підрядної

частин. 5. Різновид за семантико-синтаксичними відношеннями. 6. Пунктуація між частинами складнопідрядного речення. 7. Лінійна та графічна (рівнева) схеми речення. 8. Аналіз предикативних одиниць за схемою розбору простого речення.

Зразок розбору

¹Іноді, ²коли вогонь розгорався ясніше, ¹навколо багаття вимальовувались постаті людей.

Речення складне, складнопідрядне. Підрядне речення розташоване всередині головного, одночленне, пояснює обставину часу *іноді?*, приєднується за допомогою сполучника *коли* і є підрядним обставинним часу. Підрядне речення, яке розташоване всередині головного, виділяється комами.

Перша предикативна одиниця ... (далі за схемою аналізу простого речення) [11, с. 83].

Як бачимо, при характеристиці головних і другорядних членів речення здобувачі освіти знову актуалізують знання з морфології, позаяк їм потрібно вказати спосіб вираження кожного члена речення, а водночас і згадати типи синтаксичних зв'язків у словосполученні. Усі схеми аналізу речень (різних типів) передбачають постійне повернення до характеристики членів речення і, відповідно, до способів їх вираження.

Мовні розбори бувають повними й частковими, усними й письмовими, схема аналізу може бути витримана повністю або вибірково (залежно від завдання, окресленого викладачем), усі вони або генерують граматичні компетенції, або ж є критерієм визначення рівня їх сформованості.

Отже, лінгвістичний аналіз як своєрідний різновид дидактичної вправи сприяє активізації мисленнєвої діяльності здобувачів освіти, спонукає їх до оволодіння системою теоретичних знань, розвиває вміння виокремлювати необхідні мовні одиниці, зіставляти їх, характеризувати й робити логічні висновки. Особливо цінним є те, що саме мовні розбори – це засіб контролю та самоконтролю, який найбільш доцільно використовувати на етапах узагальнення й систематизації знань під час виконання контрольних робіт, проведення підсумкових контролів, зокрема й атестаційних (випускних), що дозволяє визначити рівень сформованості граматичної компетенції.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, сформовані й закріплені за допомогою низки вдало підібраних вправ і завдань, зокрема й лінгвістичних аналізів, граматичні компетенції дозволять студентам-філологам – майбутнім учителям української мови і літератури – на рівні автоматизму відчувати мову, добирати правильні форми слів, вправно будувати речення, що сприятиме реалізації комунікативної мови і водночас формуватиме граматичну грамотність у їхніх учнів у процесі педагогічної діяльності. Оскільки курс української мови в закладах загальної середньої освіти є комунікативно спрямованим, то висококваліфікований педагог із правильно сформованими граматичними компетенціями стане взірцем та орієнтиром для здобувачів освіти.

Перспективою дослідження є пошук форм і методів формування фонетичної компетенції у здобувачів вищої освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вихованець І. Р. Граматика. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс]. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: <https://esu.com.ua/article-26811> (дата звернення: 28.04.2023).
2. Гладка О. Комунікативний підхід до формування граматичної компетентності майбутніх учителів іноземної мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2021. Випуск 193. С. 461–465.
3. Горохова Т. О. Граматична компетенція як складова професіограми студента-філолога. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. Всеук. наук.-практ. конф. 18 квітня 2013 р. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1082/1/T_Gorohova_DMU_3_GI.pdf (дата звернення: 14.04.2023).
4. Груба Т. Граматичні вправи як ефективний засіб формування граматичної компетентності учнів профільної школи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 2. С. 63–70.
5. Касаткіна О. В. До питання розвитку граматичної компетентності студентів на заняттях іноземної мови. *Вісник Житомирського державного університету*. Педагогічні науки. Житомир, 2011. Випуск 59. С. 52–55.
6. Клак І. Є. Формування професійної комунікативної компетентності в майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук; 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київ, 2015. 20 с.
7. Мартіна О. В. Граматична правильність як основа формування мовної особистості молодших школярів. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*. Серія: Філологічна. 2016. Вип. 13. С. 308–313.
8. Навольська Г. Особливості формування граматичної компетентності студентів філологічних факультетів під час навчання латинської мови. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. Луцьк, 2013. Вип. 20 (269). С. 145–149.
9. Полінок О. В. Теоретичні засади формування граматичної компетентності учнів старших класів на уроках української мови з використанням методу проєктів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Випуск 132. С. 181–189.
10. Резунова О. С., Резунова В. В. Формування граматичної компетентності здобувачів на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням у немовних закладах вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія та практика = Pedagogical Sciences: Theory and Practice*. 2022. № 1 (41). С. 292–296.
11. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис: збірник вправ і завдань для студентів ОПП «Філологія. Українська мова і література», «Середня освіта. Мови і літератури (польська, українська)», «Середня освіта. Українська мова і література». Укл. Н. М. Торчинська. Вид. друге, доп. Хмельницький, 2021. 128 с.
12. Тригуб І. П. Формування граматичної компетентності у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Філологія. 2014. Вип. 10(2). С. 74–77.
13. Філологія. Українська мова і література: освітньо-професійна програма першого (бакалаврського)

рівня. Гарант – М. М. Гавриш. Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2021. 16 с. URL: <https://khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/op/b/035-fum-2021.pdf> (дата звернення: 14.04.2023).

REFERENCES

1. Vykhovanej, I. R. (2006). *Ghramatyka [Grammar] Encyklopedija Suchasnoji Ukrainy [Elektronnyj resurs]*. Redkol.: I. M. Dzubaj, A. I. Zhukovskij, M. Gh. Zheleznyak [ta in.]; NAN Ukrainy, NTSh. Kyjiv: Instytut encyklopedychnykh doslidzhenj NAN Ukrainy, URL: <https://esu.com.ua/article-26811> (data zvernennja: 28.04.2023). [in Ukrainian].
2. Ghladka, O. (2021). *Komunikativnyj pidkhdid do formuvannja ghramatychnoji kompetentnosti majbutnikh uchyteliv inozemnoji movy [Communicative approach to forming future foreign language teachers' grammatical competence]*. *Naukovi zapysky. Serija: Filologhichni nauky*. Vypusk 193. S. 461–465. [in Ukrainian].
3. Ghorokhova, T. O. 2013. *Ghramatychna kompetencija jak skladova profesiogramy studenta-filologa [Grammatical competence as a part of professiongram of students of philology]*. *Doslidzhennja molodykh uchenykh u konteksti rozvytku suchasnoji nauky: mater. Vseuk. nauk.-prakt. konf. 18 kvitnja 2013 r.* URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1082/1/T_Gorohova_DMU_3_GI.pdf (data zvernennja: 14.04.2023) [in Ukrainian].
4. Ghruba, T. (2016). *Ghramatychni vpravy jak efektyvnyj zasib formuvannja ghramatychnoji kompetentnosti uchniv profilnoji shkoly [Grammatical exercises as an effective means of forming the grammatical competence of special school students]*. *Zbirnyk naukovykh pracj Umansjkogho derzhavnogho pedaghoghichnogho univrsytetu*. 2016. Vyp. 2. S. 63–70. [in Ukrainian].
5. Kasatkina, O. V. (2011). *Do pytannja rozvytku ghramatychnoji kompetentnosti studentiv na zanjattjakh inozemnoji movy [To the question of the grammar competence development at the lessons of foreign language]*. *Visnyk Zhytomyrskogho derzhavnogho univrsytetu. Pedaghoghichni nauky*. Zhytomyr, Vypusk 59. S. 52–55. [in Ukrainian].
6. Klak, I. Je. (2015). *Formuvannja profesijnoji komunikativnoji kompetentnosti v majbutnikh uchyteliv-filologhiv u procesi vyvchennja fakhovykh dyscyplin [Formation of future teachers-philologists' professional communicative competence in the process of learning special disciplines]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk; 13.00.04 – teorija i metodyka profesijnoji osvity*. Kyjiv. 20 s. [in Ukrainian].
7. Martina, O. V. (2016). *Ghramatychna pravyljnistj jak osnova formuvannja movnoji osobystosti molodshykh shkoljariv [Grammatical correctness as a basis for the formation of linguistic personality of younger schoolchildren]*. *Ivan Oghijenko i suchasna nauka ta osvita*. Serija: Filologhichna. Vyp. 13. S. 308–313. [in Ukrainian].
8. Navoljsjka, G. (2013). *Osoblyvosti formuvannja ghramatychnoji kompetenciji studentiv filologhichnykh fakuljtetiv pid chas navchannja latynsjkoi movy [Peculiarities of students' grammar competence formation during the latin language course at the philological faculties]*. *Naukovyj visnyk Skhidnojevropejsjkogho nacionaljnogho univrsytetu imeni Lesi Ukrainky*. Serija: Filologhichni nauky. Lucjk. Vyp. 20 (269). S. 145–149. [in Ukrainian].
9. Polinok, O. V. (2016). *Teoretychni zasady formuvannja ghramatychnoji kompetentnosti uchniv starshykh klasiv na urokakh ukrajinsjkoi movy z vykorystannjam metodu proektiv [Theoretical bases of formation of grammatical competence of high school students in the Ukrainian language lessons using the project method]*. *Naukovi zapysky. Serija: Pedaghoghichni nauky: zbirnyk naukovykh pracj*. Kyjiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Dragomanova. Vypusk 132. S. 181–189. [in Ukrainian].

10. Rezunova, O. S., Rezunova, V. V. (2022). Formuvannja ghramatychnoji kompetentnosti zdobuvachiv na zanjattjakh z inozemnoji movy za profesijnym sprjamuvannjam u nemovnykh zakladakh vyshhoji osvity [Formation of applicants grammatical competence at foreign language for specific purpose classes in non-language institutions of higher education]. *Pedagoghichni nauky: teorija ta praktyka = Pedagogical Sciences: Theory and Practice*. № 1 (41). S. 292–296. [in Ukrainian].

11. Torchyns'ka, N. M. (ukl.). (2021). Suchasna ukrajins'ka literaturna mova. Syntaksys [Modern ukrainian literary language. Syntax]: zbirnyk vprav i zavdanj dlja studentiv OPP «Filologhija. Ukrajins'ka mova i literatura», «Serednja osvita. Movy i literatury (poljs'ka, ukrajins'ka)», «Serednja osvita. Ukrajins'ka mova i literatura». Vyd. drughe, dop. Khmel'nyckyj. 128 s. [in Ukrainian].

12. Tryghub, I. P. (2014). Formuvannja ghramatychnoji kompetenciji u studentiv nemovnykh specialnostej VNZ u procesi vyvchennja anghlijskoho movy [Grammatical competence formation of unlinguistic students of institute of higher education in the process of study English]. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo ghumanitarnogho universytetu. Serija: Filologhija*. Vyp. 10 (2). S. 74–77. [in Ukrainian].

13. Ghavrysh, M. M. (gar.) (2021). Filologhija. Ukrajins'ka mova i literatura [Philology. Ukrainian language and literature]: osvithno-profesijna prohrama pershogo

(bakalavrs'kogh) rivnja. Khmel'nyckyj nacional'nyj universytet. Khmel'nyckyj. 16 s. [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ТОРЧИНСЬКА Наталія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: синтаксис української мови, українська діалектологія.

ТОРЧИНСЬКИЙ Михайло Миколайович – доктор філологічних наук, професор кафедри української філології Хмельницького національного університету.

Наукові інтереси: ономастика, культура наукової мови, морфологія української мови.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

TOTCHYNSKA Nataliia Mykolajivna – PhD of philological sciences, Assistant Professor of the Department of Slavic Philology, Khmelnytskyi National University.

Scientific interests: syntax of Ukrainian language, Ukrainian dialectology.

TORCHYNSKYI Mychailo Mykolajovych – Doctor of Philology, Professor of the Department of Ukrainian Philology, Khmelnytskyi National University.

Scientific interests: onomastics, culture of scientific language, morphology of the Ukrainian language.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2023 р.